

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

مدرسه علمیه مجتهدده امین

(دفتر تبلیغات اسلامی)

شهرستان اصفهان

مقاله تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

موضوع:

جایگاه امام از منظر قرآن کریم

استاد راهنما:

جناب آقای ولی الله جعفری

استاد داور:

پژوهشگر:

الهه دهقانی

تابستان ۱۳۹۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیر و شکر

حمد و سپاس خداوند را که روزی نمود در باب
امامت و ولایت قدم کذارم و لطف و عنایت
حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف و
مادر بزرگوارشان حضرت صدیقه ی طاهره علیها السلام
را شامل حالم نمود.

و با سپاس از جناب آقای جعفری که بار اسمانی های خود در دین این نوشتار مریاری نمودند و سرکار خانم صاحبی و کلیه
ی کسانی که در پیشبرد این تحقیق مؤثر بودند.
از سرکار خانم حقیقی و همه ی اساتیدی که در طول مدت تحصیل از محضرشان بهره مند شدم، نهایت شکر را می نمایم و
از خداوند خواستار توفیقات روز افزون برایشان، هستم.

تقدیم:

آن زمانی که زمان یاد ندارد، چه زمان
در مکانی که مکان یاد ندارد، چه مکان
دل من در پی یک واژه سی بی خاتمہ بود
اولین واژه کہ آمد بہ نظر فاطمہ علیہا السلام بود

تقدیم بہ:

یگانہ بہانہ سی خلقت
و اولین حامی ولایت
حضرت صدیقہ سی کبری فاطمہ سی زہرا علیہا السلام

چکیده

این نوشتار، تحقیقی پیرامون «جایگاه امام از منظر قرآن کریم» می باشد که با روش کتابخانه ای گردآوری شده است. امام از نظر اهل لغت به معنای پیشوا می باشد و امامت ولایتی است از جانب خداوند برای هدایت مردم به امر، که موجب می شود صاحب آن بتواند در جهان تصرف نماید. این مقام بالاتر از نبوت و رسالت و خلّت است که حضرت ابراهیم نیز در اواخر عمر شریفشان به آن نایل شدند. امامت در این معنا، گستره ای به اندازه ی تاریخ حیات بشری دارد. آیات قرآن کریم علاوه بر این که به استمرار امامت در هر عصری اشاره می کند، استمرار این مقام را در ذریه ی حضرت ابراهیم علیه السلام و حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله تأیید می نماید. در قرآن کریم برای کسی که از جانب خداوند برای این مقام انتخاب می گردد، صفاتی چون: بهره مندی از وحی تسدیدی، هدایت بالذات، عصمت، افضلیت، علم، صبر و یقین و وجوب اطاعت و عبودیت بیان گردیده است. از منظر کلام الهی، امام قافله سالار کاروان انسانیت و مسلط بر ضمایر و گواه بر اعمال و واسطه ی فیض الهی و یگانه راه رسیدن به خدا و محور وحدت مردم و هادی آنها به سوی حق می باشد. حاصل آن که باب حجج الهی تا قیام قیامت باز است و ره جویان راه حق با تأمل در آیات قرآن کریم می توانند به شناسایی آنها بپردازند.

واژگان کلیدی: امامت، امام، ولایت.

آیات ۲۴ سجده و ۷۳ انبیا، هدایت تکوینی و ایصال به مطلوب را در مورد امام معصوم به اثبات می‌رساند. امام همان طور که از طریق باطن به این مقام دست یافته از همین طریق نیز مردم را هدایت می‌کند. امام تربیت شده ی بی واسطه ی الهی و یگانه راه رسیدن به خداست.

۴. واسطه ی فیض:

امام رابط میان مردم و پروردگارشان در اخذ فیوضات ظاهری و باطنی می‌باشد؛^۱ چون آیات ۲۴ سجده و ۷۳ انبیا بیان نمی‌کند که هدایت شامل حال چه کسانی می‌شود و به صورت مطلق می‌باشند، می‌توان نتیجه گرفت که امامان الهی، مأموریتی عام و همگانی دارند و هدف، جهان هستی و تمام وجود در این مأموریت است.^۲ بنابراین همه ی امور آفرینش از سیر امام مقدر می‌گردد.^۳

۵. محور وحدت مردم:

آیه ی ۱۱۹ سوره ی توبه و آیاتی که وجوب اطاعت از امام را به اثبات می‌رساند، مردم را حول محور امام جمع می‌کند.

۶. گواه بر اعمال:

از آیات ۴۱ سوره ی نساء، ۸۴ و ۸۹ سوره ی نحل می‌توان به این نتیجه رسید که امامان شاهد و گواه بر اعمال مردمند.

۱. محمد حسین، طباطبایی، ج ۱۴، ص ۴۲۹.

۲. محمد، یثربی، صص ۳۱-۳۲.

۳. همان، ص ۳۹.

نتایج

«امام» از لحاظ معنای لغوی به معنای «پیشوا» است.

«امامت» در علم کلام از مسائلی است که شیعه و اهل سنت بر آن اتفاق نظر ندارند. از دیدگاه اهل سنت، «امامت» به معنای حکومت دینی و ریاست بر مردم است. بنابراین طبق این دیدگاه، امامت، فرع فقهی و مقامی انتخابی خواهد بود. اما از دیدگاه شیعیان، از اصول دین و مقامی انتصابی است. با توجه به آیه ی ۱۲۴ سوره ی مبارکه ی بقره و آیاتی که در مورد امامت امامان حق است، امامت به معنای ولایتی است الهی که از طریق آن امام به هدایت دیگران می پردازد و در جهان و نفوس تصرف می نماید. این مقام، گستره ای به اندازه ی تاریخ حیات بشر دارد و هیچ عصری از وجود حجج الهی خالی نیست.

از دیدگاه قرآن کریم، شناخت امام در هر عصری، امری ضروری است. به صورت مستقیم یا غیر مستقیم، در قرآن کریم، صفاتی برای امام بیان شده است؛ از جمله: بهره مندی از وحی تسدیدی، هدایت بالذات، عصمت، علم، افضلیت، نصب الهی، وجوب اطاعت، عبودیت تام، صبر و یقین.

ضرورت وجود امام نیز از شئونی که امام برعهده دارد مشخص می گردد. از جمله شئون امام: تصرف در جهان و انسان ها، هدایت به امر، یگانه راه رسیدن به خدا، واسطه ی فیض، محور وحدت مردم و گواه بر اعمال بودن است.

بنابراین امامی با این اوصاف و شئون، تنها از جانب خداوند انتخاب می گردد و مردم نقشی در انتخاب او ندارند و راه تشخیص او نیز نص معصوم قبلی و یا اعجاز فعلی یا قولی او، یا هر دو خواهد بود.

فهرست منابع مقاله

۱. ابن منظور الفریقى المصرى، ابى الفضل جمال الدین محمد بن مکرم، *لسان العرب*، قم، نشر ادب الحوزه، ۱۴۰۵.ق ۱۳۶۳ش، ج ۱۲.
۲. بحرانی، هاشم، *البرهان فى تفسیر القرآن*، تهران، بنیاد بعثت، چاپ اول، ۱۴۱۶.ق، ج ۳.
۳. تفلیسى، ابوالفضل حبیش بن ابراهیم، *وجوه قرآن*، تهران، انتشارات حکمت، چاپ دوم، ۱۳۹۶.ق.
۴. جمعی از نویسندگان زیر نظر محمود یزدی مطلق(فاضل)، *امامت پژوهی: بررسی دیدگاه امامیه، معتزله و اشاعره*، مشهد، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، چاپ اول، ۱۳۸۱.
۵. جوادی آملی، عبدالله، *ادب فنای مقربان: شرح زیارت جامعه کبیره*، قم، مرکز نشر اسراء، چاپ پنجم، ۱۳۸۶، ج ۱.
۶. -----، *تسنیم: تفسیر قرآن کریم*، قم، مرکز نشر اسراء، چاپ دوم، ۱۳۸۵، ج ۶.
۷. -----، *تفسیر موضوعی قرآن کریم*، ج ۳: وحی و نبوت در قرآن، قم، مرکز نشر اسراء، چاپ دوم، ۱۳۸۴.
۸. -----، *سرچشمه اندیشه*، قم، مرکز نشر اسراء، چاپ دوم، ۱۳۸۶، ج ۴.
۹. حسن زاده آملی، حسن، *رساله ی امامت*، ترجمه ی ابراهیم احمدیان، قم، انتشارات قیام، چاپ اول، ۱۳۷۶.
۱۰. حسینی طهرانی، محمد حسین، *امام شناسی*، مشهد، انتشارات علامه طباطبائی، چاپ دوم، ۱۴۱۸.ق، ج ۱.
۱۱. سبحانی، جعفر، *آگاهی سوم یا علم غیب*، قم، مؤسسه امام صادق(ع)، چاپ دوم، ۱۳۸۶.
۱۲. -----، *منشور جاوید*، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه ی مدرسین حوزه ی علمیه ی قم، (بی جا و بی تا)، ج ۵.

۱۳. سلطانی، مصطفی، *امامت از دیدگاه امامیه و زیدیه*، قم، انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۸۷.
۱۴. طباطبایی، محمد حسین، *تفسیر المیزان*، ترجمه ی محمد باقر موسوی همدانی، قم، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه ی علمیه ی قم، چاپ بیست و هفتم، ۱۳۸۷، ج ۲۰.
۱۵. العکبری البغدادی، ابی عبدالله محمد بن محمد بن النعمان، *اوائیل المقالات فی المذاهب و المختارات*، قم، منشورات مکتبه الدواری، (بی تا).
۱۶. فخار اصفهانی، باقر، *امامت در قرآن: تفسیر موضوعی قرآن کریم*، تهران، انتشارات خرمشهر، چاپ اول، ۱۳۸۰.
۱۷. کلینی، محمد بن یعقوب، *اصول کافی*، ترجمه ی محمد باقر کمره ای، تهران، انتشارات اسوه، چاپ نهم، ۱۳۸۶، ج ۲.
۱۸. مجلسی، محمد باقر، *بحارالانوار الجامعه لدرر اخبار الائمه الأطهار*، بیروت، مؤسسه الوفاء، ۱۴۰۳هـ، ۱۹۸۳م، ج ۲۳.
۱۹. مرکز فرهنگ و معارف قرآن، *دایره المعارف قرآن کریم*، قم، مؤسسه ی بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه قم)، ۱۳۸۲، ج ۴.
۲۰. مصطفوی تبریزی، حسن، *التحقیق فی کلمات القرآن الکریم*، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات، ۱۳۷۴، چاپ اول، ج ۱۴.
۲۱. مطهری، مرتضی، *امامت و رهبری*، قم، انتشارات صدرا، چاپ چهل و یکم، ۱۳۸۸.
۲۲. -----، *ولاء ها و ولایت ها*، تهران، انتشارات صدرا، چاپ بیست و پنجم، ۱۳۸۸.
۲۳. المقرئ الفیومی، احمد بن محمد بن علی، *المصباح المنیر*، قم، مؤسسه دارالهجره، ۱۴۱۴هـ.ق، چاپ دوم، ج ۱-۲.

۲۴. مکارم شیرازی، ناصر با همکاری جمعی از فضلا، پیام قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه، چاپ

ششم، ۱۳۸۶، ج ۹.

۲۵. -----، با همکاری جمعی از نویسندگان، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه،

چاپ بیست و هفتم، ۱۳۸۶، ج ۱۹.

۲۶. همتی، همایون، ولایت تکوینی، تهران، مؤسسه ی انتشارات امیرکبیر، چاپ اول، ۱۳۶۳.

۲۷. یشربی، محمد، سیری در آیات ولایت و امامت، قم، انتشارات انصاریان با همکاری مؤسسه

تحقیقاتی علامه مجدّد وحید بهبهانی (ره)، چاپ اول، ۱۳۸۷.